

**Deprem bölgesindeki geçici barınma
alanlarına kız çocuk odaklı bakış:
Mekânsal koşullara ve çocuk hizmetlerine dair
değerlendirme**

NİSAN 2023

Suna'nın Kızları olarak, 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen depremlerden bu yana, afetten etkilenen çocukların, özellikle de kız çocukların, ihtiyaçlarını belirlemek ve bu ihtiyaçları karşılayabilecek modeller oluşturmak üzere çalışmalarımızı sürdürüyoruz.

Bu doğrultuda, kız çocuk odaklı tasarım yaklaşımımız ve veri temelli bakış açımızın ışığında, topluluk katılımcılarımız ile dayanışma içinde ilerliyoruz.

Okuyacağınız bu rapor, umudunu ve azmini asla kaybetmeyen topluluğumuzun kolektif emeğinin ürünüdür ve en zor koşullardaki çocukların özgün ihtiyaçlarını gözeten hem güvenli hem destekleyici alanlar oluşturabilmemiz için önemli göstergeleri içermektedir.

Bu boyutta afet ve krizleri bir daha asla yaşamamamız dileğiyle,

İpek Kıraç

Suna'nın Kızları Kurucusu

SUNA'NIN KIZLARI HAKKINDA

SUNA'NIN KIZLARI

Suna'nın Kızları, ülkemizdeki sanayi, eğitim, kültür ve sanat alanlarının gelişmesine önemli katkılar sunmuş iş insanı Suna Kırac'ın eğitim alanındaki çabalarını, değerlerini, hedeflerini ve vizyonunu yaşatmak amacıyla kızı İpek Kırac tarafından Suna ve İnan Kırac Vakfı çatısı altında kurularak 2021 yılında yolculuğuna başladı.

Suna'nın Kızları, çocukların gelişim ihtiyaçlarını karşılayan eğitim olanaklarına erişmelerine ve bu süreci en çok kazanımla tamamlamalarına katkıda bulunmayı amaçlıyor. Kız çocuk odaklı tasarım yaklaşımını benimseyen Suna'nın Kızları, desteklediği yapıların ve programların dezavantajlı koşullarda büyüyen kız çocukların ihtiyaçlarını gözetecek şekilde oluşturulmasını ve ortaya çıkan çalışmaların hem kız hem oğlan çocuklara fayda sağlamasını hedefliyor.

Suna'nın Kızları'nın ilk dönem stratejisinin temelinde; sivil toplum kuruluşları, kamu kuruluşları ve özel sektör kuruluşlarının katılımıyla ortak amaçlar etrafında çalışan çözüm ve destek toplulukları oluşturmak, bu toplulukları desteklemek, etkilerini izlemek ve topluluklarca geliştirilen eğitim temelli projelerle çocuklar için güvenli ve destekleyici bir ekosistem oluşmasına katkıda bulunmak bulunmaktadır.

Suna'nın Kızları tarafından 2022 yılında ilk kez oluşturulan beş toplulukta 31 sivil toplum ve üniversite oluşumu¹ yer alıyor. Bu topluluklar, alandaki çalışmalar arasında sinerji oluşturarak;

- Çocukların gelişimsel ihtiyaçlarını belirlemek,
- Çocukların her türlü riskten korunması, sosyal-duygusal gelişimlerinin desteklenmesi ve çocukların koruyucu ve önleyici hizmetler ile eğitim olanaklarına erişimlerinin sağlanması için mevcut kamu ve sivil toplum müdahalelerini ve hizmetlerini haritalandırmak,
- Dezavantajlı mahallelerde, okul ve mahalle temelli olarak ihtiyaçlar ile hizmetler arasında köprü kurmak,
- Boşluk bulunan alanlara ilişkin araştırmalar yapmak ve programlar geliştirmek üzere "yapıtaşı" olarak tanımladığımız modeller oluşturmak için çalışıyor.

1 Açık Alan Derneği, Anne Çocuk Eğitim Vakfı, Aydın Doğan Vakfı, Bağ Derneği, Eğitim Reformu Girişimi (ERG), Fikir ve Sanat Atölyesi Derneği (FİSA), Hayata Destek Derneği, Hümanist Büro, Hüsnü M. Özyeğin Vakfı (HMOV), İhtiyaç Haritası, İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi (ÇOÇA), Kırkayak Kültür Sanat ve Doğa Derneği, Koç Üniversitesi Sosyal Etki Forumu (KUSİF), Köy Okulları Değişim Ağı (KODA), Nirengi Derneği, Öğretmen Ağı, Öğretmen Akademisi Vakfı (ÖRAV), Pera Müzesi, Pozitif Ergen Gelişim Programı (PERGEL), Şehir Dedektifi, Sivil Toplum Geliştirme Derneği (STGM), Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD-ASAM), Sosyal Güçlendirme için Spor ve Beden Hareketi (BoMoVu), Sulukule Gönüllüleri Derneği, Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı (TAPV), Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV), Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı (TESEV), Türkiye Korunmaya Muhtaç Çocuklar Vakfı (KORUNCUK), Uçan Süpürge Kadın İletişim ve Araştırma Derneği ve Uluslararası Çocuk Hakları Elçileri Derneği (ICHILD).

Yazarlar

Dr. A. Zeynep Kılıç
Gizem Kıyğı

Katkıda bulunanlar

Melda Akbaş
Dr. Aysel Madra
Burcu Gündüz Maşalacı

Yayına hazırlayan

Dr. Aysel Madra

Grafik Tasarım

Alper Dabak

Bu rapor EMpower'dan alınan fon aracılığıyla hazırlanmıştır.

Raporda kullanılan fotoğraflar 9-12 Mart 2023 tarihleri arasında Hatay, Kahramanmaraş, Gaziantep ve Adıyaman'a yapılan saha ziyareti sırasında Gizem Kıyğı tarafından çekilmiştir.

Referans için: Kılıç Z ve Kıyğı G. (29 Mart 2023). *Deprem bölgesindeki geçici barınma alanlarına kız çocuk odaklı bakış: Mekânsal koşullara ve çocuk hizmetlerine dair değerlendirme*. Suna'nın Kızları ve EMpower.

İÇİNDEKİLER

I. Giriş	6
II. Mekânsal koşulların çocuk odaklı değerlendirmesi	8
III. Kız çocukların görüşleriyle barınma alanlarında çocuk hizmetleri	18
IV. Geçici barınma alanlarında kız çocuk odaklı tasarım için öneriler	24
EK-1 Geçici barınma alanı kontrol listesi	28
EK-2 Saha gözlem formu	32
EK-3 Ziyaret edilen geçici barınma merkezlerinin enkaz ve hafriyat alanına uzaklık ve iklim koşullarına uygunluk göstergelerine göre değerlendirilmesi	33

I. GİRİŞ

9-12 Mart 2023 tarihleri arasında, EMpower desteği ile Suna'nın Kızları ekibi ve danışmanlarından oluşan bir grup olarak 6 Şubat 2023'de gerçekleşen depremlerden en fazla etkilenen iller arasında olan Hatay, Kahramanmaraş, Adıyaman ve Gaziantep'e saha ziyareti gerçekleştirdik. Saha ziyaretinin amacı deprem bölgelerindeki barınma alanlarını çocukların, özellikle kız çocukların iyi olma halleri açısından inceleyerek **kız çocuk odaklı tasarım yaklaşımı** ile kız çocukların durumuna yönelik tespitler yapmak ve özgün ihtiyaçlarını görünür kılmaktır.

Kız çocuk odaklı tasarım yaklaşımı

Kız çocuk odaklı tasarım, çocuk güvenliği ve çocuk katılımı temelinde mekânların, programların, faaliyetlerin kız çocuklar için, kız çocuklarla birlikte nasıl geliştirilebileceği üzerine düşünme, tasarlama ve uygulama sürecidir. Tüm kız çocukların programlara, mekanlara, faaliyetlere erişebildiğinden ve bu faaliyetlerin ilgili hedef gruptaki kız çocuklara ulaştığından emin olmak için uygulanır.

Kız çocuklar yaşamları boyunca her alanda yapabilirliklerini engelleyen toplumsal cinsiyete dayalı çoklu risklerle karşı karşıyalar. Hâlihazırda çocuk yaşta, erken ve zorla evlendirmeler gebelik, fiziksel ve duygusal istismar gibi risklerle karşı karşıya olan kız çocukların bu risklere maruz bırakılma olasılığı afet ve kriz zamanlarında daha da artıyor. Başta kız çocuklar olmak üzere tüm çocukların ihtiyaç ve beklentileri için fiziksel ve duygusal olarak güvenli alanlar, programlar ve süreçler tasarlamak çocukların bu dönemde maruz kaldıkları olumsuzlukları mümkün olduğunca azaltmak için çok önemli. Kız çocuk odaklı tasarım yaklaşımı genellikle faaliyetlere erişimi sınırlı kalabilen kız çocukların programlar ve projelerden faydalanmalarını sağlamak için kapsayıcı süreçler oluşturmayı hedefliyor.

Depremler 11 ilde yaşayan 9 milyondan fazla insanı, 4 milyonu okul çağında olan yaklaşık 5 milyon çocuğu direkt olarak etkiledi. Bölgede 13 Mart 2023 itibarıyla 433 binden fazla çadır ve 21 bin konteyner kurulurken; 354 çadır kent faaliyet gösteriyor.¹ Bu raporda derlediğimiz bulgular ve değerlendirmeler 4 gün içerisinde ziyaret ettiğimiz barınma alanları, bireysel ve kurumsal ağlarımız üzerinden bağlantı kurduğumuz uzman görüşmeleri ve barınma alanlarında karşılaştığımız kız çocuklarla yaptığımız görüşmelerden oluşuyor. Dolayısıyla, gözlemlerimiz ve değerlendirmelerimiz afet bölgesindeki duruma dair genellemeler ve çıkarımlar barındırmıyor. Spesifik bir anda—depremden 1 ay sonra çadır kentlerdeki yaşam belirli bir düzene oturmuş ve konteyner kentlere geçiş süreci henüz yeni başlamışken—ve limitli bir alanda yaptığımız tespitlere dayanıyor. Bu raporu yayınlama amacımız fotoğrafını çektiği-

1 OCHA, Türkiye 2023 Depremleri: Durum Raporu No. 9, 13 Mart 2023

miz bu ânı arşivleyerek kamuoyu ile paylaşmak. Gözlemlerimizin ve derlediğimiz verilerin deprem bölgesinde çocuklara yönelik faaliyet gerçekleştiren ve gerçekleştirmeyi planlayan uzman, gönüllü ve kurumlar için faydalı olmasını umuyoruz.

Deprem bölgesinde kurulan geçici barınma alanları, aynı zamanda çocukların şu anki ve önümüzdeki dönemlerdeki yaşam alanlarını oluşturuyor. Bu alanların mekânsal özelliklerinin çocukların ihtiyaçlarını ne ölçüde karşıladığı ve kız çocukların hangi hizmetlere ulaşabildikleri fiziksel ve duygusal iyi olma hallerini ve yapabilirliklerini doğrudan etkiliyor. Dolayısıyla, raporda öncelikle depremler sonrası ortak yaşamın sürdüğü barınma alanlarının mekansal koşullarını çocuk odaklı değerlendiriyoruz. Raporun ikinci bölümünde kız çocukların görüşleriyle barınma alanlarında çocuk hizmetlerinin durumu aktarıyoruz. Son bölümde ise gözlemlerimiz dahilinde çocukların yapabilirliklerinin desteklenmesi için öneriler sunuyoruz.

Saha ziyaretlerini, depremden en çok etkilenen yerleşimleri önceliklendirerek gerçekleştirdik. Hatay/Antakya, Kahramanmaraş/Merkez ve Pazarcık, Gaziantep/Nurdağı ve Adıyaman/Merkez'de bulunan geçici barınma alanlarında gözlemlerde bulduk. Ziyaret ettiğimiz dört şehirde de geçici barınma alanlarının çeşitliliği, yoğunluğu ve dağınıklığı nedeniyle, Suna'nın Kızları toplulukları² içerisinde yer alan ve deprem bölgesinde faaliyet gösteren kurumların yönlendirdiği geçici barınma alanlarına gittik. Saha ziyaretinin rotasını oluştururken bu kurumların operasyonel çalışmalarını görmeyi önceliklendirdik.

Hatay'da Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD-ASAM) yerleşkesini, çadır kentlerde kurdukları alanları ve Samandağ'da hasar görmeyen bir ilkokul etrafında kurmakta oldukları çok amaçlı merkez ile İhtiyaç Haritası'nın da içinde yer aldığı Hatay Expo deposunu ziyaret ettik. Kahramanmaraş'ta Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı'nın (TEGV) işlettiği Ateşböceği Öğrenim Biriminin bulunduğu çadır kentleri gezdik. Gaziantep merkezli Kırkayak Kültür ve Sanat Derneği'ni ziyaret ederek deprem ile ilgili gerçekleştirdikleri faaliyetler hakkında bilgi aldık ve birlikte Nurdağı'ndaki konteyner ve çadır alanlarını ziyaret ettik. Ek olarak, Suna'nın Kızları topluluk paydaşları arasında yer alan Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) ve Hayata Destek Derneği (HDD) ve ziyaretimiz boyunca bilgi paylaşımları gerçekleştirdik. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının (ASHB) Kahramanmaraş ve Adıyaman'daki İl Müdürlüklerini ziyaret ederek Bakanlık aracılığıyla kurulmakta olan konteyner kentleri gezdik. Bakanlık ile protokolümüz kapsamında ergenlik dönemindeki çocuklara yönelik kurmayı planladığımız merkezler üzerine görüş alışverişi yaptık.

Saha ziyaretleri sırasında yaptığımız gözlemleri mümkün olduğunca standardize etmek için Afet-Çocuk Sivil Koordinasyon Ekibi tarafından hazırlanan Çocuk Dostu Geçici Barınma Alanı Koruma Listesi (EK-1) ve Saha Gözlem Formu'nu (EK-2) kullanarak not aldık. Kız çocuklarla yapılandırılmış veya yarı yapılandırılmış görüşmeler yapma fırsatımız olmadığı için, onlarla daha çok günlerinin nasıl geçtiğini ve ihtiyaçlarını anlamaya yönelik bireysel ya da toplu kısa sohbetler gerçekleştirdik. Barınma alanlarında faaliyet gösteren sivil toplum oluşumlarından deneyimlerini dinledik ve gelecek çalışmalara yönelik önerilerini almak için görüşmeler yaptık.

II. MEKÂNSAL KOŞULLARIN ÇOCUK ODAKLI DEĞERLENDİRMESİ

Depremler, meydana geldikleri bölgelerdeki yerleşimlerin yapısını etkiledikleri düzeyde afete dönüşürler. Afet sonrasında yerleşim alanlarının altyapısının çalışır hale gelmesi, belirlenen toplanma alanlarının koşullarının iyileştirilmesi, sağlık başta olmak üzere kamu hizmetlerinin sağlandığı donanımların kurulu ve işler durumda olması, çocuklara yönelik onarıcı, koruyucu ve önleyici çalışmaların yürütülmesinde belirleyicidir. Yerleşim alanlarının mekânsal durumu depremden etkilenen çocuklarla birlikte afet bölgesinde görev yapan kamu ve sivil toplum personelinin çalışma koşullarını ve esenliğini de etkiler. Bu nedenle geçici barınma alanlarında çocuk hizmetlerine yönelik gözlemler, mekânsal koşulları içerecek şekilde ele aldık.

Saha ziyaretinde geçici barınma alanlarının mekânsal durumuna dair en temel iki gözlemi-
miz; koşulların hızla değiştiği ve ortaklaşan donanımlar olsa da barınma alanlarının altyapı
koşulları ve organizasyonunda derin farklar olduğudur. Bu nedenle rapor kapsamında ele
aldığımız gözlemleri büyük ölçüde ziyaret ettiğimiz barınma alanlarıyla sınırlı tuttuk. Değiş-
ken koşullarda genel bir değerlendirme yapmaktan kaçınmak için gözlemlerimizi barınma
alanlarını başlıklara ayırarak aktarmaya çalıştık. Burada aktardığımız gözlemlerin deprem
bölgesinde çocuk hizmetlerine yönelik çalışma yapacak kurumlara ön bilgi sağlayacağını dü-
şünüyoruz.

Hem görüşme yaptığımız alanlar hem de kent ziyaretleri sırasındaki gözlemlerimizden yola
çıkarak deprem bölgesindeki geçici barınma alanlarını üç temel kategoride toplayabiliriz:

Düzensiz geçici çadır alanları: Hafif, orta veya ağır hasar almış yapıların yakınında, yapı ya
da bölge sakinleri tarafından kurulan çadırlar. Karşılaştığımız bağımsız geçici çadır alanları-
nda eğitim ve psikososyal destek gibi çocuklara hizmet sağlanan donanımların bulunmadığını,
çoğunda güvenlik tedbirinin alınmadığını, bazı çadırların ağır ve orta hasarlı yapıların risk
oluşturacak kadar yakınına ya da yol kenarlarına kurulduğunu, bu nedenle çocukların karşı
karşıya kalabilecekleri fiziksel güvenlik tehdidinde açık olduğunu gözlemledik.

Hatay Gazi Mahallesi Bağımsız Çadır Alanı

Kahramanmaraş Dumlupınar Mahallesi
Bağımsız Çadır Alanı

Çadır kentler: Devlet kurumları, yerel yönetimler ve/veya sivil toplum örgütlerinin organizasyonu ile açık alanlara ya da depremden önce belirlenen afet toplanma alanlarına kurulan, barınma ve hizmet donanımları çadır olan yerleşkeler. Ziyaret ettiğimiz çadır kentlerin çit gibi sınırlayıcılarla çevrelendiğini, kolluk kuvvetleri tarafından koruma altına alındığını, içerisinde çocuk hizmetlerine yönelik donanımların bulunduğunu gözlemledik.

Gaziantep Nurdağı Tek Yürek Meydanı Çadır Alanı

Konteyner kentler: Devlet kurumları, yerel yönetimler, özel sektör ve/veya sivil toplum örgütlerinin organizasyonu ile kurulan barınma ve hizmet donanımları konteyner (veya daha az sayıda olsa da prefabrike yapılar) olan yerleşkeler. Konteyner kentlerin kalıcı konutlar tamamlanana kadar depremden etkilenen bireylere hizmet vermesi bekleniyor. Bu alanlar aynı zamanda çocuklara yönelik uzun soluklu ve sürdürülebilir çalışmaların yapılması için de büyük önem taşıyor.

Saha ziyaretinde 4 şehirde, toplam 7 çadır kent ve 5 konteyner kentte bulunduk. Adıyaman'da ziyaret ettiğimiz iki konteyner kent, Pazarcık'ta hastane çevresine kurulan konteyner kent henüz kurulum aşamasının başında olduğu için detaylı değerlendirmelerde bulunmadık.

Gözlem ve görüşme yaptığımız geçici barınma alanları tarihlerine göre şu şekildedir:

- Hatay - Antakya (9 Mart 2023)
Eski Hayvan Pazarı Çadır Kenti
Hatay Stadyumu Çadır Kenti	- Gaziantep Nurdağı (11 Mart 2023)
Tek Yürek Meydanı Konteyner Kenti
- Kahramanmaraş (10 Mart 2023)
KAFUM Çadır Kenti
Sümer Mahallesi - KAF Kolektif
Avşar 5 Çadır Kenti
Karacasu Konteyner Kenti
Pazarcık Hastane Konteyner Kenti	- Adıyaman (12 Mart 2023)
Narlıkuyu Çadır Kenti
K15 Konteyner Kenti
P1 Konteyner Kenti

Çadır ve konteyner kentlerdeki gözlemlerimizi yaparken Afet Çocuk Sivil Koordinasyon tarafından hazırlanan Çocuk Dostu Barınma Alanları Kontrol Listesi'ni kullandık (EK-1). Rapordaki aktarımlarımızı ise kontrol listesinden çıkardığımız dört çatı gösterge çerçevesinde ele aldık:

- Enkaz ve hafriyat alanlarına uzaklık
- İklim koşullarına uygunluk
- Altyapı işlerliği (Su, elektrik, kanalizasyon, internet vb.)
- Çocuklar için sağlanan hizmetler

Enkaz ve hafriyat alanlarına uzaklık, geçici barınma alanlarının olası çökme tehlikelerinden, enkazın tozla birlikte saldırdığı asbest, kurşun gibi zehirli yapı bileşenlerinden korunması, çocukların yıkımın tetikleyici görüntülerinden uzaklaşması için belirleyicidir. İklim koşullarına uygunluk; hem çocukların fırtına ve sel gibi ikincil afetlerden korunması, hem de bölge hava durumundan (dondurucu soğuk ya da yüksek sıcaklık gibi) kaynaklı sağlık sorunlarının önüne geçilmesi ve alanlardaki yaşam koşullarının sürdürülebilir olması için gereklidir. Afetin sonrasında altyapının yeniden işler hale getirilmesi; yani suya erişim, drenaj sistemlerinin çalışır halde olması, alanın yeterli düzeyde aydınlatılması, tuvalet ve duş alanlarının barınan nüfus için yeterli ve temiz olması, hem çocukların sağlık koşulları hem de ihmal ve istismardan korunması için hayati önem taşır. Geçici barınma alanlarında çocuk hizmetleri için ayrılmış alanların bulunması ise, çocukların haklarına erişimi için önemlidir ve çocuk güvenliğinin sağlanmasına destek olur.

Geçici barınma alanlarına ilişkin değerlendirmede, yukarıdaki dört temel göstergelyi raporda iki şekilde ele aldık. Depremden sonra hazırlanan Suna'nın Kızları toplulukları mutabakat metninde değindiğimiz temel ihtiyaçlara erişim, yaşam alanlarında güvenlik, öğrenme ve akran sosyalleşmesi için alan ihtiyaçlarıyla en yakından ilişkili olan altyapı işlerliği ve çocuklar

için sağlanan hizmetler göstergelerine raporun ana metninde, enkaz ve hafriyat alanlarına uzaklık ve iklim koşullarına uygunlukla ilgili detaylı değerlendirmelere ise EK-3'de yer verdik.

Hatay-Antakya Eski Hayvan Pazarı Çadır Kenti (9 Mart 2023)

Alan halk arasında eski hayvan pazarı olarak anıldığı için bu şekilde isimlendiriliyor. Çadır kent etrafında kısmi koruma çitleri ve kolluk güçleri bulunuyor. Alanda 400 çadır olduğu, yaklaşık 2000 kişinin yaşadığı belirtildi.

Altyapı işlerliği: Görüşme yaptığımız kurum temsilcileri, Hatay Antakya'da şebeke suyunun sık sık kesildiğini, aktığı zaman da kullanılabilir durumda olmadığını belirttiler. Eski Hayvan Pazarı Çadır Kentinde suya erişim depolarla sağlanıyor. Depoların bulunduğu alanların atık alanlarına yakın olduğunu, depolardan ve tuvaletlerden akan suların zeminde birikintiler yarattığını, yer yer çöplerle karıştığını ve bazı atık kutularının çocuk hizmetleri sağlanan alanlarla iç içe olduğunu gözlemledik. Tuvalet ve duş alanlarının çadır kentte barınan nüfusa yetmediğini öğrendik. Çadır kentin elektriği jeneratörlerle sağlanıyor. Ancak aydınlatma birimleri tüm çadır kenti yeterli düzeyde aydınlatmıyor. Aydınlatma elemanları özellikle tuvalet ve duş alanlarına uzakta bulunuyor. Yeterli aydınlatmanın sağlanmadığı alanlarda kadınlar ve kız çocukların geceleri tuvaleti kullanmakta güçlük yaşayabileceklerini gördük.

Barınma alanlarındaki altyapı sorunlarına ilişkin bir görünüm

Çocuklar için sağlanan hizmetler: Çadır kentte Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından Liseye Geçiş Sınavı (LGS) ve Yükseköğretime Geçiş Sınavı (YGS) hazırlığı ve kısmi olarak 5-7. sınıflar için kullanılan UNICEF (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu) çadırı; Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD-ASAM) tarafından küçük yaş için kurulan etkinlik çadırı, Türkiye Diyanet Vakfı (Diyanet V.) 4-6 yaş Kur'an Kursu, Eğitici Valideler Derneği

(EVADER), Yunus Emre Enstitüsü Lokman Hekim Üniversitesi işbirliğiyle kurulan Gezici Kültür Merkezi, Kültür Bakanlığı'na ait Gezici Kütüphane ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) ve MEB ortaklığında küçük yaş grubu için oyun ve psikososyal destek çadırları bulunuyor. Her çadırdaki çocukları olduğunu, SGDD-ASAM ve EVADER'in çalışmalarını belli bir program dahilinde yürüttüklerini gördük.

Sivil toplum örgütleri ve kamu tarafından sağlanan hizmet alanlarının yakınında açık oyun parkı yer alıyor. Ancak çöp konteynerleri ve su deposu oyun alanının önünde duruyor. Bu durum özellikle küçük çocuklar için salgın riski oluşturuyor. Yapılan görüşmelerde çadır kentte bir adet emzirme alanının bulunduğu ancak daha sonra kaldırıldığı belirtildi.

Alanda sanitasyon koşulları sağlanmadığı için salgın vakalarının görülmeye başlandığı ifade edildi. Alanda ayrıca hayvanların bakımı sağlanmadığı için çocukların bit, pire salgını, köpek ısırması gibi tehditlere açık halde olduğunu gözlemledik. Alanda sağlık çadırı bulunuyor ancak hastaneye erişim olanakları yok.

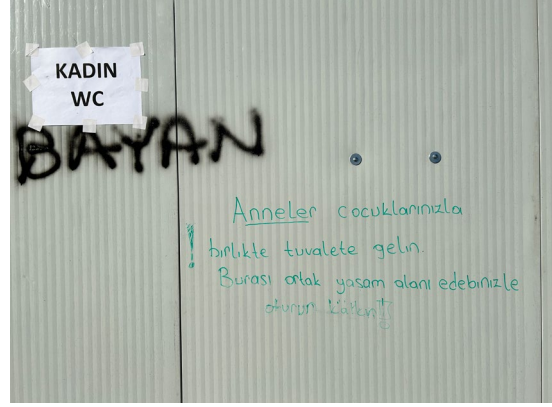
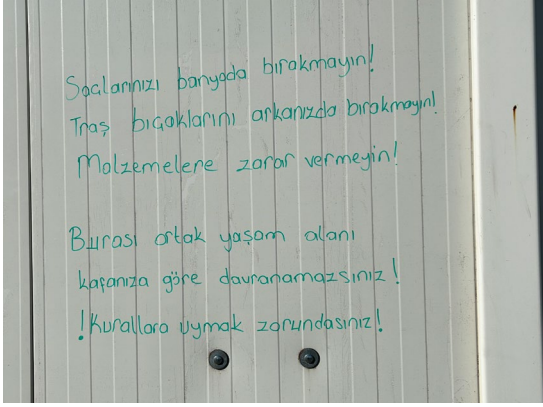
Hatay-Antakya Hatay Stadyumu Çadır Kenti (9 Mart 2023)

Hatay Stadyumu çevresine kurulan geçici barınma alanını etrafında koruma çitleri ve kolluk güçleri bulunuyor ve içeri izinle girilebiliyor.

Hatay Stadyumu ve Çadır Kent ilişkisi

Altyapı işleri: Tüm Antakya'da olduğu gibi bu alanda da şebeke suyu kullanılmıyor, bu nedenle suya erişim depolarla sağlanıyor. Bu alanda Hayata Destek Derneği tarafından kurulan su depolarının çeşmeli tasarıma sahip olduğunu, böylelikle atık suyun daha kolay yönetilebildiğini gözlemledik. Alanda atık yönetimi ile su depoları birbirinden ayrıştırılıyor; hane çadırları ve hizmet çadırlarından uzakta konumlandırılıyor. Tuvalet ve duş alanlarına su sızıntısı bulunmuyor. Tuvalet ve duş alanlarının çadır kentte barınan nüfusa yetmediğini, yeterli aydınlatma olsa da, alanın konumu dolayısıyla çadır kentin çeperine konumlanan tuvalet ve duş alanlarının geceleri ısıklık hissi yaratabileceğini gözlemledik.

Tuvalet alanlarının kullanımındaki sorunlara dair yazı

Çocuklar için sağlanan hizmetler: Çadır kentte UNICEF psikososyal destek aracı, Kültür Bakanlığı'na ait Gezici Kütüphane, Palandöken Belediyesi Çocuk TV, TÜGVA Anne Destek ve Çocuk Çadırı, Diyanet V. 4-6 yaş Kur'an Kursu ve MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Destek ve Koordinasyon Merkezi bulunduğunu gözlemledik. MEB alanında bulunan 4 çadırdan biri YGS sınav hazırlığı, diğeri okul öncesi çocuk grubu ile çalışma yürütüyordu. Diğer donanımlar bulunduğumuz saat itibariyle çalışmaz durumda olduğu için ne ölçüde hizmet verdiklerine ilişkin ileri analizlerde bulunamadık. Alanda 2 adet açık oyun alanı yer alıyor; ancak, oyun alanlarının kapasitesinin, serbest oyun ihtiyacını karşılayabilecek düzeyde olmadığını gözlemledik.

Kahramanmaraş Kafum Çadır Kent (10 Mart 2023)

KAFUM Fuar Merkezi'nin yanında bulunan Atatürk Parkı Çadır Kenti Kahramanmaraş'taki ilk durağımız oldu. Alanda 800 çadırın bulunduğu ve yaklaşık 5000 kişinin yaşadığı belirtildi. Kentin afet öncesinde belirlenen toplanma alanı olan ve yerel halkın halihazırda kullandığı bir parkta kurulan çadır kentte, pekçok hizmetin sağlıklı yürütüldüğünü gözlemledik. Parkın etrafında bulunan doğal sınırlayıcılar ve ağaçların güvenlik hissini pekiştirebileceğini düşünüyoruz.

Altyapı işlerliği: Kahramanmaraş merkezin altyapısı genel olarak işler durumda olduğundan, geçici barınma alanlarındaki altyapı da ihtiyaçları karşılayabiliyor. Çadır kent afet önce-

Çocuk oyun alanlarından görünüm

sinde kullanılan bir park alanına kurulduğu için altyapı entegrasyonunun daha kolay sağlandığını gözlemledik. Alanda elektrik bulunuyor. Ücretsiz internet sağlanıyor. Parkta bulunan çeşmelerden suya erişim sağlanıyor. Su tahliyesi, birikinti ya da kirlilik sorunları gözlemedik. Yaptığımız görüşmelerden tuvalet ve duş alanlarının çadır kentte bulunan nüfusa yetmediği ifade edildi.

Çocuklar için sağlanan hizmetler: Çadır kentte MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Destek ve Koordinasyon Merkezi, MEB Mobil Bilim Merkezi, MEB Temel Eğitim Desteği Çadırı, Sakarya Milli Eğitim Müdürlüğü, MEB Mehmetçik Okulu, Samsun Atakum Halk Eğitim Merkezi, Elazığ Belediyesi Aile Danışma ve Eğitim Merkezi, Kültür Bakanlığı'na ait Gezici Kütüphane, Türkiye Teknoloji Takımı Vakfı (T3) Oyun ve Etkinlik Çadırı, AID Doctors (Uluslararası Doktorlar Derneği) çadırı bulunuyor. Park içinde yer alan oyun ve spor ekipmanlarından çocukların faydalandığını, ağaçların arasına masa tenisi, voleybol alanı kurulduğunu gözlemledik. Bunun yanı sıra, park alanının kurgusu çocukların kendi ihtiyaçları ve zevkleri doğrultusunda kendi oyun alanlarını (voleybol filesi, hamak gibi) kurmalarına da imkan tanıyor. Görüşme yaptığımız çocuklar park alanını depremden önce kullandıkları için geçici barınma alanına kolay adapte olduklarını belirttiler.

Kahramanmaraş Avşar 5 Çadır Kenti (10 Mart 2023)

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Avşar Kampüsü içerisinde yaklaşık 400 çadırın bulunduğu ve yaklaşık 2000 insanın yaşadığı belirtildi. Üniversite kampüsünün spor ve yeşil alanlarına kurulan bu çadır kentin belirli bir nizam içerisinde kurulduğunu, birçok hizmetin sağlıklı yürütüldüğünü gözlemledik.

Altyapı işleri: Uzmanlarla yaptığımız görüşmelerden geçici barınma alanlarındaki altyapı ihtiyaçlarının genel olarak karşılandığını öğrendik. Çadır kentteki birkaç farklı alanda yemek dağıtımı yapıldığı, belediyenin düzenli olarak çöp topladığı ve içme suyunun düzenli olarak çadırlara dağıtıldığı bilgisi paylaşıldı. Zaman zaman elektrik kesintisi olmasına rağmen yollar da ışıklandırma bulunuyor. Alandaki 3 tane tuvaletin çadır kentteki nüfus için yetersiz olduğu paylaşıldı.

Çocuklar için sağlanan hizmetler: Çadır kentte TEGV Ateşböceği, Yeryüzü Çocukları Derneği, Diyanet V. 4-6 yaş Kur'an Kursu, MEB Psikososyal çadırı, Gençkom ve Beşir Derneği tarafından kurulan Güzel İşler Atölyesi Oyun ve Etkinlik Çadırı bulunduğunu gözlemledik. Alanda ayrıca belediye tarafından şişme çocuk parkı bulunuyor. Tıp Fakültesi'nin ve Acibadem Hastanesi'nin çocuklara yönelik sağlık hizmetleri sunduğu bilgisi paylaşıldı.

Karacasu Konteyner Kenti (10 Mart 2023)

Kahramanmaraş'ta çadır kentlerin dışında Sütçü İmam Üniversitesi'nden İstiklal Üniversitesi'ne devredilen Karacasu Kampüsü'ne kurulan ve oldukça büyük bir alana yayılan ve altyapı çalışmaları devam eden konteyner kenti ziyaret ettik. Depremden etkilenenlerin kalıcı konutlar hazır olana kadar bu alanlarda yaşamlarını sürdüreceği göz önüne alındığında, konteyner kentlerdeki hizmet donanımlarının, farklı yaş gruplarını ve ihtiyaçları gözetenek yerleştirilmesi ve çoğaltılması büyük önem taşıyor.

Altyapı işlerliği: Alan uzun süreli geçici barınma alanı olarak planlandığı için kapsamlı altyapı çalışmaları yürütülüyor.

Çocuklar için sağlanan hizmetler: Konteyner kentin yerleşimin tamamlandığı 1. etabında hizmetlerin yeni başladığını söylemek mümkün. Alanda UNICEF çadırı içinde ASHB tarafından 5-6 yaş grubu çocuklarla günlük kısa ve planlı etkinlikler yapıldığını ve ihtiyaç halinde çocuklarla bireysel görüşmeler gerçekleştirildiğini öğrendik. Alanda ayrıca Diyanet 4-6 Yaş Kur'an Kursu olduğunu, önceden inşa edilmiş olan futbol sahasında Kızılay çalışanlarının 4-6 yaş çocuklarla etkinlik yaptığını gözlemledik. MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü tarafından kadınlar için bir atölye alanı kurulduğunu, ancak malzeme yetersizliği nedeniyle etkin çalışmadığını öğrendik. Kız çocukların bu alana ilgi göstermediği bilgisini aldık. Konteynerlerle birlikte oyun parklarının kurulduğunu gözlemledik.

Tek Yürek Meydanı Konteyner Kenti (11 Mart 2023)

Saha ziyaretimizin üçüncü gününde Nurdağı bölgesini ziyaret ederek, Gaziantep Belediyesi tarafından Tek Yürek Meydanı'nda kurulan konteyner kentte gözlemlerde bulunduk. Konteyner kentteki dağıtım hizmetlerinden yararlanmak için etraftaki çadır kentlerde ve köylerde yaşayan yetişkin ve çocuklar da alana geliyor. Oldukça geniş bir alana kurulu olan konteyner kentte yaşayan kişi sayısına ilişkin bilgi alamadık. Ancak alanda birçok farklı kurum tarafından farklı lokasyonlarda yemek dağıtıldığını, çocuk hizmeti sağlayan birçok kurumun bulunduğunu gözlemledik.

Altyapı işlerliği: Alan uzun süreli geçici barınma alanı olarak planlandığı için kapsamlı altyapıya sahip. Ancak bu alandan çıkan atıkların hemen yakınında kurulu olan çadır kentin koşullarını etkilediğini gözlemledik.

Etkinliğe giden çocuklar

Çocuklar için sağlanan hizmetler: Alanda farklı kurumlarca yerleştirilen çadırlarda çocuk hizmetleri sağlanıyor. Konteyner kentin büyüklüğü dolayısıyla ziyaret ettiğimiz kısıtlı alanda denk geldiğimiz hizmetler şu şekilde:

Gaziantep Belediyesi'nin Engelsiz Yaşam ve Uygulama Merkezi, Kültür Sanat Etkinlik Çadırı, Sanat ve Meslek Eğitim Kursları (GASMEK) Çadırı var. Engelsiz Yaşam ve Uygulama Merkezi'nde bir grup küçük yaş çocuk çizgi film izliyordu. Kültür Sanat Etkinlik Çadırı'nda bir çocuk tiyatrosu ekibi etkinlik düzenliyordu. Bu çadırda çocuklarla planlanmış etkinlikler yapıldığını gördük. GASMEK çadırında ise LGS-YGS sınav hazırlığı vardı. Alan girişinde Belediyenin Veteriner İşleri Müdürlüğü'nün yerleştirdiği bir at maneji, içinde çeşitli hayvanların (koyun, keçi, tavuk, köpek, tavşan, kuş gibi) yer aldığı bir kısım da bulunmaktaydı. Burada hem hayvanları tedavi ettikleri hem de çocuklara moral destek olması için düzenledikleri bilgisini aldık. Alanın bir başka kısmında, prefabrike yapılarda ASHB hizmet alanı, Diyanet V. 4-6 yaş Kur'an Kursu, çocuk kütüphanesi, anaokulu ve henüz açılmadığı anlaşılan MEB Tekyürek Türkiye İlkokul ve Ortaokul binaları var. Alanda ayrıca oyun parkları ve T3 Vakfı Oyun ve Etkinlik Çadırı da bulunuyor.

Ziyaret Ettiğimiz İki Düzensiz Barınma Alanına Dair İzlenimler

Kamu kurumları tarafından koordine edilen geçici barınma alanları dışında, biri Kahramanmaraş'da, diğer Adıyaman'da olmak üzere iki düzensiz çadır alanını ziyaret ettik. Bu alanlarda kamu tarafından yapılandırılmış ve denetlenen çocuk hizmetleri bulunmuyor. Ancak sivil toplum örgütleri ve girişimler, hem hizmetlerin sağlanmasına hem de çocukların ihtiyaçlarının giderilmesine destek oluyor. Kahramanmaraş Sümer Mahallesi'nde bağımsız sanatçıların bir okul alanı ve basketbol sahasında kurduğu KAF Kolektif'in mutfağından düzenli yemek dağıtımları yapıyor. Alanda çocuklarla atölye çalışmaları düzenleniyor. Burada bulunan özellikle 15 yaş üzeri çocuklar KAF Kolektif'in yaptığı çalışmaları sahiplendiğini, dayanışma faaliyetlerine katılmanın kendilerini geliştirdiğini belirttiler.

Adıyaman'da ziyaret ettiğimiz düzensiz geçici barınma alanı ise iki bölümden oluşuyordu. DSİ çadırlarının bulunduğu kısımda su ve elektriğin olmadığını öğrendik. Burada barınan az sayıda çocuk için henüz kullanılmayan bir UNICEF çadırı bulunuyordu. Pikolo Derneği'nin küçük yaşla çalıştığı bir çadırı da vardı. Alanın diğer bölümünde 60 çadırılık, yaklaşık 140 çocuğun yaşadığı bir alan yer alıyor. Burada Diyarbakır Çocuk Odaklı Kriz Yönetim Ağı'nın koordine ettiği çocuk oyun çadırı, Afet İçin Feminist Dayanışma'nın kadınlar için düzenlediği güvenli alan, Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK) ve SES Eşitlik ve Dayanışma Derneği Çadırı bulunuyor. Alanda gönüllüler tarafından kurulan oyun alanında çocuklar vakit geçiriyordu. Diyarbakır Çocuk Odaklı Kriz Yönetim Ağı 3-12 yaş arasındaki çocuklarla sanat temelli çalışmalar yaptıklarını öğrendik. SES ekiplerinin yakın köylere giderek sağlık taraması yaptığı bilgisi de paylaşıldı.

Geçici Barınma Alanlarına Dair Genel Değerlendirme

Gözlemlerimizden yola çıkarak geçici barınma alanlarındaki mekânsal koşullar çocukların güvenliğini ve iyilik halini derinden etkilediğini söyleyebiliriz. Göstergeler çerçevesinde ele aldığımız koşullar dışında;

- Ziyaret ettiğimiz çadır kentlerin çoğunda Türkiyeliler ve Suriyeli mülteciler bir arada kalıyordu. Uzun soluklu gözlem yapma şansımız olmasa da çocuklar arasında özellikle oyun alanı kullanımında Suriyeli mültecilerin ayrımcılığa maruz kalabildiğini gözlemledik. Bu alanlardaki çatışmaların ve akran zorbalığının çocuk hakları çerçevesinde ele alınması gerektiği görüşündeyiz.
- Geçici barınma alanlarının sınırlarının geçişken olması, çocuk hizmetlerine ayrılan çadırların hane birimlerinden uzakta konumlanması, özellikle küçük çocuklar için yetişkin refakati gerektiriyor ve güvenlik riski oluşturuyor.
- Konteynerlerin tasarımı acil barınma ihtiyacına hızlı ve uzun dönemli çözüm sunsa da, çocuklara yönelik bir alan tanımlamıyor. Hane birimleri nüfusa oranla küçük kalıyor ve çocuklar hane içinde de yeterli alana sahip olmuyor. Bu koşullarda hane birimlerinin açıldığı sokaklar dahil ortak kullanım alanlarının çocukların yaş grubuna göre özgün ihtiyaçları ve güvenliğini düşünülerek tasarlanması büyük önem taşıyor.

III. KIZ ÇOCUKLARIN GÖRÜŞLERİYLE BARINMA ALANLARINDA ÇOCUK HİZMETLERİ

Barınma alanlarını **kız çocuk odaklı tasarım yaklaşımı** ile değerlendirmenin önemli unsurlarından biri, çocukların kendi yaşamlarına ve alanlarına dair görüşlerini almak, özgün ihtiyaçlarını onların katılımıyla tespit etmektir.

Geçici barınma alanlarının çocuklar açısından mekânsal değerlendirmesinin yanı sıra, yaptığımız ziyaretlerde 13 yaş üstü kız çocuklarla görüşmeyi de hedefledik. Kız çocuklara güvenli biçimde erişebileceğimiz olanakları da araştırdık. Ancak sahadaki akut durumun devam ediyor olması ve özellikle 13 yaş üstü çocuklarla yapılan çalışmaların azlığı bu güvenli görüşme ortamını oluşturmayı mümkün kılmadı. Bu nedenle ziyaretler sırasında çocuklarla “ayaküstü” bireysel ya da toplu sohbetler gerçekleştirdik. Sohbetlerin başında çocuklara kendimizi tanıttık, amacımızı açıkladıktan sonra soru sormak için onaylarını aldık. Sohbetlerin sayısı bizim alanda geçirdiğimiz süre ve o esnada karşılaştığımız çocuk sayısı ile belirlendiği için farklılıklar gösterdi.

Tüm bu değişken ve sınırlılıklara bağlı olarak Hatay Eski Hayvan Pazarı’nda 15-17 yaş aralığında 3; Hatay Stadyum’da 13-16 yaş aralığında 6; Maraş KAFUM’da 13-16 yaş aralığında 7 ve Gaziantep Nurdağı Tek Yürek Konteyner Kenti’nde 12-18 yaş aralığında 11 kız çocuk olmak üzere toplam 27 kız çocuğun görüşlerini aldık. Oğlan çocuklarla kısmi sohbetlerimiz olduysa da görüşmeler kapsamında kız çocuklara odaklandığımız için bu kısımda sadece kız çocuklara ilişkin saptama ve ihtiyaçları ele aldık. Bununla birlikte, ifade edilen ihtiyaçların pek çoğunun oğlan çocukları da kapsadığına eminiz.

Çocukların yanı sıra, ziyaretleri birlikte gerçekleştirdiğimiz sivil kurumların çalışanları ve her kentte MEB, ASHB ya da Kültür Bakanlığı etkinlik alanlarında çocuklarla çalışan yetkililerin de 13 yaş üstü kız çocukların ihtiyaçlarına dair görüşlerini aldık.

Çocuklarla sohbeti, günlerinin nasıl geçtiği, çocuklara yönelik temel hizmetlere ve desteklere dair görüşleri ve karşılanmayan ihtiyaçlarının neler olduğu ekseninde yürüttük. Çocuklar sınırlı zamanda ve yaşamlarındaki pek çok zorluk içinde açıklıkla ve samimiyetle düşüncelerini paylaştılar. Biz de görüşlerini kendi içinde kategorileştirerek aşağıdaki 5 başlık altında topladık. Bu derlemenin resmi ve sivil tüm kuruluşlar için kız çocukların özgün ihtiyaçlarına yönelik hizmetler ve destek mekanizmalarının oluşması konusunda yol gösterici olmasını umuyoruz.

Kız çocukların günleri nasıl geçiyor?: “İşte böyle, boş!”

Çocukların hepsi gün içinde pek bir şey yapmadıklarını söylüyor, barınma alanlarında yapacak hiçbir şey olmadığını ifade ediyorlar. Alanlarda bu yaş grubuna özgü çalışmalar bulunmuyor. Kentte gençlerin yararlanabileceği başka ortak alanlar kalmamış olsa da, toplu ulaşımına dair düzenlemelerin bulunmaması çocukları alternatifsiz bırakmış gibi görünüyor.

Çocuklar, günün büyük bir bölümünü “alanda volta atarak” geçirdiklerini söyledi. Nitekim biz de çocukların çoğunluğuyla “volta atma” esnasında karşılaştık. Bu turlama süreci geniş park

Alanda çalışan STÖ'lerin yaptığı oyun alanı

alanlarında çocuklara daha zengin bir deneyim sunarken, daha limitli alanlarda, örneğin otoparkta kurulmuş bir çadır alanında, daha sınırlı kalıyor. Dolayısıyla basit bir turlama, dolaşma eyleminin bile gündelik akışta farklılık yarattığını söylemek mümkün.

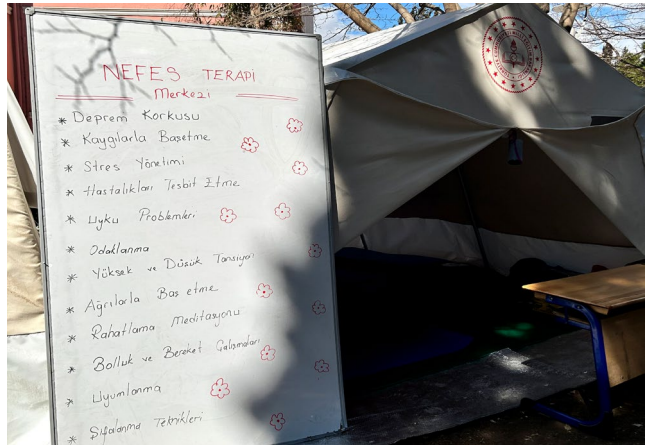
Günü dolduran bir diğer eylemin "çamaşır, tuvalet, yemek sırası beklemek" olduğunu söyleyen çocuklar oldu. Barınma alanlarında nüfus oranlı olarak donanım yetersiz olduğu için yemek dahil temel ihtiyaçların karşılanması süreçlerinde uzun kuyruklar oluşabiliyor.

Görüştüğümüz çocuklar arasında sadece ikisi kitap okuyarak zaman geçirdiklerini söyledi. Birçok alanda Kültür Bakanlığı Gezici Kütüphaneleri gördüğümüz halde en azından görüşüğümüz çocukların kitapla ilişkisinin az olması üzerine çalışılabilecek önemli bir tespit olarak duruyor.

Hem çocuklar hem de görüş aldığımız yetişkinler, kız, oğlan fark etmeksizin ergen çocukların daha çok çadır ya da konteynerlerde kendi alanlarında kaldıklarını, dışarı çıkmadıklarını ifade ettiler. Biraz aşağıda ortak alan yokluğundan bahsederken ifade edeceğimiz gibi "dışarıda" yapacak bir şey olmaması çocukların günlerini boşluk içinde geçirmelerine neden oluyor gibi görünüyor.

Kız çocukların üstlendiği bakım yükü

Geçici barınma alanlarında görüştüğümüz kadınlar ve kız çocuklar daha da ağırlaşan bakım yüklerini ifade ettiler; farklı alanlarda görüştüğümüz yetkililer de bunu tekrarladı. Geçici barınma alanlarında küçük yaş grubundaki çocuklara eşlik eden 10-12 yaş üstü pek çok kız çocuk gördük. Görüştüğümüz çocuklar da sıklıkla küçük kardeşlerine, kuzenlerine baktıklarını ifade ettiler.

Psikososyal destek çalışmalarına bir örnek

Özellikle etkinlik alanlarının yaşam alanlarına uzak olduğu çadır ve konteyner kentlerde bu rehberlik ve gözetme sorumluluğu kız çocukların üzerine kalabiliyor.

Ayrıca anneler de destek ihtiyaçlarını büyük yaştaki kız çocuklar ile karşılayabiliyor. Görüş-tüğümüz çocuklardan biri annesi çamaşırhanedeki yıkamayı yeterince temiz bulmadığı için kıyafetleri birlikte elde yıkadıklarını ifade ederken, bir diğeri “Annem iyi durumda değil, artık sorumluluk bende” diyerek bakım sorumluluğunu açıkça ifade etti. Ziyaretler esnasında 9 ve 14 yaşlarında iki oğlan çocuğun çadır alanında kurulmuş bir berberin yanında çalıştığına da tanık olduk.

Bir temel ihtiyaç olarak kişisel bakım

Geçici barınma alanlarında temizlik ve hijyen koşullarının sağlanması, yalnızca sağlık açı-sından değil, aynı zamanda insan onuruna yakışır bir biçimde yaşamak ve iyi olma halinin sağlanması açısından da önemli temel bir ihtiyaç olarak öne çıkıyor. Özellikle temiz suya ulaşımın sınırlı olduğu alanlarda kişisel bakım süreçlerini yürütmek çocuklar için zorlayıcı ola-biliyor. Buna çadır kentler içinde ortak tuvalet ve duş alanlarının mahremiyet ve güvenlik gö-zetilmenden yerleştirilmiş olması da eklendiğinde, ergenlik sürecinde kız çocukların bedenle-riyle ilişkileri açısından çok önemli olan kişisel bakım ve temizlik ihtiyacının karşılanmadığını gözlemledik. Çocukların hemen hepsi özellikle duşları kullanmanın kendilerini çok zorladığını belirterek, en büyük ihtiyaçlarının banyo ve kuaför olduğunu ifade ettiler.

Konteyner kentlerde temiz su olduğu durumda bu ihtiyacı karşılamak daha kolay olmakla birlikte, orada da tekipleşmiş düzenin yarattığı zorluklar olabiliyor. Mesela, konteynerde kalan kız çocuklardan biri tuvaletlerin oturaklı olduğu için rahat olmadığını paylaştı. Diğeri ise “aynı yemekleri yemekten sıkıldığını” ifade etti. Bu çocuğun yaşadığı alanda uzun zamandır öğlen ve akşam bezelye-pilav yemeğinin çıktığını öğrendik.

Kişisel bakım ihtiyacının yaşama geçmesinin önündeki bir başka engel ise kız çocukların ihti-yaçlarına özgü malzemelerin eksikliği. Hijyenik ped bir sürü paylaşımında dile getirilip karşılan-maya çalışılan bir malzeme olsa da mahremiyetin olmadığı alanlarda bu malzemeyi gizlice taşıma ihtiyacı çocukları zorluyor. Görüş-tüğümüz çocuklar kişisel bakımları için ihtiyaç duy-dukları malzemeleri ise şöyle sıraladılar: Günlük ped, hijyenik ped, sabun, şampuan, havlu, diş macunu, diş fırçası, tırnak makası, tarak, cımbız, el ve yüz kremi, dudak koruyucu, ayna, yüz ve vücut için ağda bantları, kokulu saç spreyi, güneş kremi. Bu malzemeleri bir liste gibi görmek yerine, kız çocukların tercihlerine ve barınma alanının koşullarına göre çeşitlendiğini farketmenin önemli olduğunu düşünüyoruz.

Eğitime erişim ve çocukların gelecek algısı

Depremden etkilenen çocukların eğitim haklarına dair yapılan en temel düzenlemelerden biri okula devam zorunluluğunun askıya alınmış olması. Bu düzenlemenin bir sonucu oldu-ğunu düşündürecek biçimde, çadır ve konteyner kentlerde eğitim hizmetleri daha çok lise ve üniversite sınavlarına yönelik çalışmalarla sınırlanmış durumda. Bizim gözlemimiz üniversite sınavı hazırlık çalışmalarına katılan gençlerin ve bunlar içinde de kız çocukların daha ağırlıklı

olduğu yönünde. Yani çocuklar sınavlar arasında üniversiteye geçişi daha çok önemsiyor ve bunlar daha çok kız çocuklar diyebiliriz.

Ara kademelerdeki çocuklar için, eğer çocuklardan talep gelirse, birleştirilmiş sınıf benzeri bir düzenleme yapıldığını gördük. Bu tür sınıflarda öğretmenler çocukları ihtiyaçlarına göre destekliyorlar. Ancak çocukların paylaşımlarından anlaşıldığı kadarıyla, çocukları eğitim alanına çekecek bilgilendirme ve/ya destekleyici çalışmalar yapılmıyor. Nitekim çocuklardan biri "8. sınıf için çalışma var ama 7. sınıf için hiçbir şey yok." diyerek bunu ifade etti. Özetle eğitime erişim ve devam süreci tamamen çocukların bireysel çabalarına kalıyor. Nitekim görüştüğümüz ara kademedeki çocuklardan hiçbiri barınma alanlarındaki eğitim faaliyetlerine katıldığını belirtmedi. Bazısı "normale" döndüğünde okula gideceğini, bazısı ise okula dönmeyeceğini söyledi.

Sınav yılında olan çocukları desteklemek için çaba harcayan öğretmenler gördük. Ancak eğitim çalışmalarının genelinde bir düzen ve bilgilendirme olmadığını söylemek gerekiyor. Örneğin, sınava hazırlanmaya çalıştığını söyleyen bir çocuk, yakınındaki etüt çadırının varlığından haberdar olmadığını ekledi. Öğretmenlerin haftalık rotasyonlar halinde geldiğini öğrendik; ancak öğretmenler arasında çocukların durumuna, ihtiyaçlarına dair aktarım süreçlerinin düzenlendiğine dair bir deneyim duymadık. Çocuklar da öğretmenlerin ne zaman değiştiğinden haberdar değildiler. Ayrıca hem çocuklar hem de görüşlerini aldığımız yetkililer sınava hazırlık destek kitaplarının yetersiz olduğunu ve çocukların ders çalışma alanlarının bulunmadığını ifade ettiler.

Sınav sürecinde olan çocuklar bir yandan eğitimin "buradan kurtulmak için şart" olduğunu

UNİCEF - MEB sınav hazırlık çadırı

ifade ederken, diğer yandan gidecekleri yerdeki barınma sorunları ile dertleniyorlar. Kimi eğitimine devam etmek istediği halde yurttan kalmak istemezken, kimi de yurt bulmak, yur-

da nakil aldirmek için uğraşiyor. Hatay'da görüştüğümüz çocuklar içinde iki tanesi meslek okulunda öğrenci olduklarını, biri hastane, diğeri çalıştığı kuaför yıkıldığı için stajlarını nasıl tamamlayacaklarını, okulu nasıl bitireceklerini bilmediklerini söylediler.

Geleceğe dair belirsizlik halinin çocuklarda, tıpkı gündelik yaşamın akışında olduğu gibi, bir boşluk hissi yarattığını, sınav aracılığıyla buldukları yerden çıkmaya dair umudun bu belirsizlikle gölgelendiğini gözlemledik.

Eğitim alanları dışında hemen her barınma alanında yer alan Kültür Bakanlığı Gezici Kütüphanesi'nin ya da bazı barınma alanlarında yer alan bilim teknoloji çadırlarının daha küçük yaşlar tarafından kullanılsa da 13-18 yaş kız çocukların ilgisini çekmediğini gördük. Kahramanmaraş KAFUM çadır kentinde büyük bir alana yerleşmiş olan ona yakın eğitim ve psikososyal destek çadırı içinde, çocuklar sadece takı yapmayı öğrendikleri bir alana gittiklerini söylediler. Bu çalışmayı yürüten yetkilinin rotasyon süresi dolduğu için ayrıldığını ve bu çalışmanın devamının gelmediğini ifade ettiler.

Yine aynı alanda, nefes çalışması yapan bir uzmanla konuşma fırsatımız oldu. Uzmanla yaptığımız görüşmede kadınların çalışmaya katıldığını, genç kızların ise çalışmalara gelmediğini; görüştüğümüz kızlar ise nefes çalışmasını aslında merak ettiklerini ama henüz gitmediklerini söylediler. Bu tekil örnek bile, 13-18 yaş kız çocukların kendilerini güvende hissedecekleri, rahatça erişecekleri bir alana ve bu alan içinde hem ilgilerini çeken hem de bilgilendirilip destek alabildikleri etkinliklere ihtiyaç duyduğunu açıkça gösteriyor.

Ortak ya da bireysel "özel" alan ihtiyacı

Ziyaret ettiğimiz çadır ve konteyner kentlerde sıklıkla psikososyal çalışmalar için alanlar görmemize rağmen, hiçbirinde 13-18 yaş aralığına özgü bir alan düzenlendiğini görmedik. Küçük yaş grubuna ayrılan alan, zaman ve insan kaynağının bu yaş grubu için hemen hiç düşünülmediğinin altını çizmek gerekiyor. Nitekim Hatay'da psikososyal destek çalışmaları yürüten bir yetkili kullandıkları alanın (masa, sandalyeler, oyun materyalleri vb. aracılığıyla) küçük yaşta çocuklara yönelik tasarlanmış olmasından dolayı 12-13 yaş üstü çocukların çadıra gelmediğini ifade etti.

Hem tek başına kalma hem de güvenli sosyalleşme ihtiyacının yüksek olduğu bu yaş dönemi için, eğitime ayrılmış alanlar dışında bir ortak alan oluşması ve destekleyici etkinlikler yapılması, ilk alt başlıkta ifade edilen "boşluk" içinde olma halinin ortadan kalkmasına da yardımcı olacaktır.

Çocukların hepsi, yaşadıkları alanda yaşlılarıyla paylaştıkları ortak bir alanları olmamasından şikayetçiler. Bu alansızlığın da etkisiyle kendi yaşlılarıyla sosyalleşemediklerini söyleyen çocuklar da oldu. Ayrıca Gaziantep'te köyden konteyner kente arkadaşının yanına gelen bir çocuk köylerinde de kendilerine özel bir hizmet olmadığını ifade etti. Bu ifadenin diğer şehirlerdeki barınma alanları civarı köyler için de geçerli olduğunu söylemek mümkün.

"Ortak bir alan olsa orada ne yapmak isterdiniz?" sorusuna çocukların verdikleri yanıtlarda en yoğunlukla ifade ettikleri temel ihtiyaç, bedensel hareketliliği sağlayacak oyunlar için alan. Birçok kız çocuk voleybol sahası olmasını istediğini söyledi. Nitekim Kahramanmaraş KAFUM

Gezici kütüphane önündeki açık alan

çadır kentinde hem park içindeki voleybol sahasını çocukların kızılı erkekli bir grup halinde kullandıklarını gördük. Hem de ağaçlar arasında ip gererek kendi alanlarını yarattıklarını. Gaziantep'teki konteyner kentte yer alan voleybol alanı için ise "oğlan çocuklardan yer kalmadığını" söyleyen kızlar oldu. Bu iki barınma alanı dışında kız çocukların bedensel hareket ihtiyacını karşılayabileceği düzenlemeler görmedik. Çocuklar voleybolun yanı sıra basketbol ve badminton oynamak istediklerini de ifade ettiler. Birkaç çocuk ise rahatlamak üzere halay çekmek ve dans etmek için alana ihtiyacı olduğunu ifade etti.

Kız çocukların büyük çoğunluğu tarafından ifade edilen beden odaklı sportif, sanatsal çalışmaların dışında daha az sayıda çocuk satranç, Uno gibi masa başı oyunları istediklerini söylediler. Yine küçük bir grup ise kendi ilgi alanları üzerinde ortak alanda mutfak ve dikiş atölyesi olmasını istediklerini ifade ettiler.

Bu paylaşımlar, ergen yaştaki kız -ve oğlan- çocuklar için ortak alanlar düzenlenmesinin zorunlu olduğunun yanı sıra, bu alanda yapılacak faaliyetlerin de çocukların ihtiyaçları bilinerek ve gözetilerek planlanması gerektiğini gösteriyor. Bununla birlikte atlanmaması gereken bir ihtiyaç daha var; o da yalnız kalabilmek. Çocuklar ders çalışmak ya da kitap okumak için barındıkları çadır ya da konteyner dışında bir yere ihtiyaç duyuyorlar. Dolayısıyla ortak alanların çocukların hem sosyalleşme, hem kendi kendine zaman geçirme ihtiyacını karşılayacak; hem bedensel hareketliliği hem de zihinsel etkinliği içerecek çeşitlilikte düzenlenmesi çocukların iyi olma hallerinin desteklenmesi için zorunlu görünüyor.

Ortak alanların kurulması çocuklar arasında ortak yaşam kültürü oluşması açısından da önemli bir işlev görebilir. Ziyaret ettiğimiz barınma alanlarının bazılarında Suriyeli ve Türküeli çocuklar arasında kavgalar olabildiğini duyduk; bazılarında söylemsel ayrımcılıklara tanıklık ettik. Örneğin çocuklardan biri, önünde itişip duran bir grup çocuk için "Suriyelidir bunlar kesin, bizim çocuklar yapmaz" dedi. Bir diğeri, yan çadırlarında Suriyelilerin kaldığını, bir sorun yaşamadıklarını, ama kendi çadırlarına Türk bayrağı astıklarını aktardı. Çocuklar ayrıştırılmış alanlarda yaşıyor olsalar bile, aynı desteklerden (yemek dağıtımı, sosyal market kullanımı ya da psikososyal destek alanı kullanımı) yararlanıyorlar. Birlikte vakit geçirebilecekleri alanların oluşması ve ortak yaşama dair çalışmalar yapılması potansiyel ayrımcılık ve çatışmaları da önleme olasılığı taşıyor.

IV. GEÇİCİ BARINMA ALANLARINDA KIZ ÇOCUK ODAKLI TASARIM İÇİN ÖNERİLER

6 Şubat 2023'de gerçekleşen Kahramanmaraş merkezli depremlerden en çok etkilenen illerde ziyaret ettiğimiz geçici barınma alanlarındaki gözlemlerimiz ve hem çocuklardan hem de alanda çalışan yetkililerden aldığımız görüşlerle oluşturduğumuz önerilerimiz aşağıdadır. Önerileri geliştirirken yaklaşım olarak belirlediğimiz kız çocuk odaklı tasarım, kız çocukların kendilerine özgü ihtiyaçlarının gözetilmesi, bu ihtiyaçları karşılayacak hizmetlere erişimleri ve tüm bu sürecin kız çocuklarla birlikte yürütülmesi konusunda yol gösterici oldu. Bu önerileri özellikle 13-18 yaş kız çocuklarının ihtiyaçlarını önceliklendirilerek oluşturmuş olsak da, aynı yaş grubundaki pek çok oğlan çocuğun ihtiyaçlarına da karşılık geleceğini ve yaşamlarına katkı sunacağını öngörüyoruz.

13 Yaş üstü çocuklara yönelik kapsayıcı ortak alanlar oluşturulması:

Ziyaret ettiğimiz tüm alanlarda çocuk hizmetlerinin belirli yaş gruplarına odaklandığını, ergenlik çağındaki çocukların bu hizmetlerden çoğunlukla faydalanamadığını gözlemledik. Çocukların kendi hane birimlerinden çıkıp akranlarıyla sosyalleşebilecekleri, kız kızı vakit geçirebilecekleri hem ortak hem bireyselleştirilmiş alanların en az 1-2 yıl yaşayacağı konteyner kentlerde kurulması önem teşkil ediyor. Bu alanların donanımlarının çocukların ihtiyaç ve talepleri doğrultusunda ve yerel özelliklerle ilişki içinde düzenlenmesi de büyük önem taşıyor.

Barınma alanlarının donanım ve güvenliğinin artması ve standartlaşması:

Barınma alanlarında çocukların güvenliğinin sağlanması hem alanlardaki çeşitli donanımların artması hem de alanda sorumluluk üstlenen görevlilerin bu konuyu önceliklendirmesi ile mümkün olabilir. Bunun için;

- Barınma alanlarındaki altyapı sorunlarının giderilmesi, suya erişimin önceliklendirilmesi, salgın risklerine karşı koruma sağlanması,
- Çamaşır, ortak mutfak, ortak tuvalet ve banyoların artması ve temizliklerinin düzenli biçimde sağlanması,
- Alanlarda küçük yaş çocuklar için kreşlerin, etkinlik alanlarının genel barınma alanına yayılması
- Barınma alanlarında çocukların ihtiyaçlarına uygun biçimde aydınlatma sağlanması ve akşam saatlerinde erişilebilir olan alanların kız çocukların ihtiyaçlarının da düşünülerek düzenlenmesi
- Çocuklarla temas eden tüm kamu ve sivil alan çalışanlarının (alanların güvenliğini sağlayan polis, jandarma ve askerler de dahil) çocuk güvenliğinin sağlanması konusunda desteklenmesi

- Tüm bu düzenlemelerin standartlaşarak kurulmakta ve kurulacak olan konteyner kentlerin planlaması içinde yer alması gerekiyor.

Bu öneriler çocukların güvenliğini sağlamanın yanı sıra, kişisel bakımlarını karşılamalarına ve ayrıca, özellikle kız çocukların üzerinde olan bakım yükünün azalmasına da katkı sağlayacaktır.

Yaş grubunun ihtiyaçlarına özgü destek çalışmalarının planlanması:

Çocuklar için düzenlenecek ortak alanlarda ve genel olarak barınma alanlarında çocukların travmalarının iyileşmesi, yeni yaşam koşullarına uyumlarının artması için destekleyici çalışmaların yapılması önem teşkil ediyor. Bu kapsamda,

- Fiziksel iyi olma halini desteklemek için ortak alanları daha limitli kullanabilen kız çocuklara yönelik hem kişisel bakım hem beden odaklı sportif - sanatsal çalışmaların yapılması,
- Psikolojik destek ihtiyaçlarını izleme ve yönlendirme konusunda işbirlikleri yapılması,
- Çocuklara yönelik bilgisayar, tablet, internet gibi teknolojik desteklerin hem sosyalleşebilmeleri hem de dijital öğrenmelerini desteklemek için erişilebilir olması,
- Bu çalışmalarda çocukların yapabilirliklerini artırmanın ve özerkliklerini desteklemenin önceliklendirilmesi gerekiyor.

Hizmetlere erişim için düzenlemeler:

Çocukların fiziksel ve duygusal iyi olma halinin sağlanması için geçici barınma alanlarında pek çok hizmetin sağlanması gerekecek. Öncelikli olarak;

- Sağlık hizmetlerine erişiminin sağlandığından emin olmak gerekiyor. Alanlarda donanımlı aile hekimliği kurulabilir; hastaneler kolay erişim için düzenlemeler yapılabilir. Sağlık hizmetlerinin ergen yaştaki kız çocuklara yönelik hizmetleri kapsayacak şekilde cinsel sağlık ve üreme sağlığına yönelik bilgiler içermesi gerekiyor.
- Çocukların geçici barınma merkezlerinde uzun süre bulunacakları göz önüne alındığında, şehir içi ulaşım hizmetlerinin sağlanması ve çocukların güvenli biçimde hareket edebilmesi kritik önem taşıyor.
- Özellikle kız çocukların çeşitli hizmetlere erişimini desteklemek için personelde cinsiyet dengesinin sağlanması önemli olabilir. Böyle bir ihtiyaç olup olmadığının izlenmesi ve gerekli düzenlemenin yapılması önceliklendirilmelidir.
- Çocukların özellikle kendilerine yönelik hizmetlere dair şeffaf biçimde bilgilendirilmesi için düzenleme yapılması, kız çocukların var olan hizmetlerden daha etkin şekilde faydalanmasını sağlayabilir.

- Barınma alanlarındaki hizmetler çocuk hakları temelli yaklaşım benimseyen sivil toplumdan ve yerel örgütlerden desteklerle ve işbirliği içinde yürütülerek zenginleştirilebilir.

Eğitim hizmetlerinin desteklenmesi:

Eğitimden kopma olasılığı yüksek olan ergenlik çağındaki kız ve oğlan çocukların kopan bağının yeniden kurulabilmesi için çocukların okulla ilişkisini güçlendirecek çalışmaların yapılması zorunlu görünüyor. Bu kapsamda;

- Okul terki riskini ortadan kaldırmak için okula erişimin incelikle düzenlenmesi, okul terki riski taşıyan çocukların tespiti ve desteklenmesi
- Üniversite sınavına girecek çocukların hak kayıplarının önlenmesi için özel düzenleme olasılıklarının araştırılması
- Üniversiteye giren çocuklar için barınma ve burs olanaklarının artırılması,
- Mesleki eğitimde olanların staj durumlarının düzenlenmesi ve tüm bu süreçlerde çocuklar mutlaka şeffaf biçimde bilgilendirilmesi gerekiyor.

Çocukların korunması:

Geçici barınma alanları, yaşam koşulları ve var olan travmalara bağlantılı olarak çocukların ihmal ve istismarına daha açık olma potansiyeli taşımaktadır. O nedenle çocukların korunması için her barınma alanında standart düzenlemelerin yapılması zorunludur.

- Ergen yaştaki kız çocukların karşı karşıya oldukları çocuk yaşta, erken ve zorla evlilik, fiziksel ve duygusal istismar gibi risklerin afet ve kriz dönemlerinde arttığı ve küçük hane birimlerinde bir arada yaşama koşullarına bağlı riskler bulunduğu göz önünde bulundularak, bu konulara dair farkındalık çalışmalarının ve takip mekanizmalarının kurulması
- Alanda çalışan personellerin ve kurumların çocuk koruma ve çocuk güvenliği süreçleriyle ilgili bilgilendirilmesi ve desteklenmesi
- Alanlar içinde çocuklara yönelik farklı kurumlar tarafından verilen hizmet ve düzenlemelerin bir koordinasyon içinde yürütülmesi
- Çocukların barınma alanlarında herhangi bir ihmal ve istismar durumundan korunabilmesi için önleme, izleme ve müdahale çalışmalarının her barınma alanının şartlarına uygun olarak titizlikle yürütülmesi
- Çocukların yaşadıkları barınma alanlarında hak ihlallerini ve taleplerini iletebilecekleri güvenli ve çocuk dostu bildirim ya da başvuru mekanizmalarının oluşturulması gerekiyor.

Çocuk katılımının tüm süreçlerde gözetilmesi

Afeti takip eden yeni yaşam alanı kurma süreçlerinde çocukların katılımı, kendi yaşamları üzerinde söz hakkına sahip olarak travmaları ile başa çıkma konusunda destek olduğu için daha da büyük önem taşıyor. Bu gerçeğin çocuklara yönelik hizmetleri planlayan ve uygulayan tüm yetkililer tarafından bilinmesi önemli. Burada bahsedilen tüm önerilerin gerçekleşmesi için çocukların katılımının en üst düzeyde sağlanması gerekiyor. Hizmetler ve çalışmalarla ilgili ihtiyaç analizi yapılması, uygulamalar sonunda geri bildirim alınması, etki değerlendirmesinin yapılması gibi danışma düzeyi katılımından, içerik planlamasını birlikte yapmak, çocuklar için kurulan alanlarda çocukların gönüllü sorumluluklar almasını sağlayan işbirliğine yönelik katılıma kadar farklı yollarla çocukların katılımını sağlamak için süreçlerin kurgulanması önem taşıyor.

GEÇİCİ BARINMA ALANI KONTROL LİSTESİ

Tarih:.....

Barınma alanının ismi/yeri:.....

Dolduran kişi:

Barınma alanında kaç çadır var:.....

Barınma alanında kaç kişi yaşıyor.....

	Tesisler	Evet/ Hayır	Açıklama
Barınma alanları	Barınma alanını sahiplenen/denetleyen kurum(lar) var mı? (Varsa kurumların isimlerini yazınız.)		
	Mevsim şartlarına uygun mu?		
	Yatak var mı? Ne üzerinde yatılıyor (mat, battaniye, halı)?		
	Zemin ve yataklar kuru ve temiz mi? (sahadaki arkadaşlara not: çamur gibi pisliklerden bahsediyoruz)		
	Oturma alanları kuru ve temiz mi?		
	Isıtıcıların bulunduğu alanlarda çocuk güvenliği önlemleri alınmış mı?		
	Yaşam alanlarında çocukların mahremiyet ihtiyacını gözetecek düzenlemeler var mı?		
	Emzirme ve çocuk bakımı için alan var mı? (erken yaş dönemi için)		
	Geçici barınma alanlarında yönlendirme işaretlemeleri ve ışıklandırma yapılmış mı?		
	Barınma alanları çökme tehlikesi olan yapılara uzak, güvenli bir alana kurulmuş mu?		
	Barınma alanları etrafındaki binaların hasar tespit raporu yapılmış mı?		
	Barınma alanları doğal (taşkın tehlikesi, hava koşulları vs.) ve insan kaynaklı tehlikelerden nispeten güvenli alanlarda mı bulunuyor? (sel tehlikesi haritaları, geçmiş veriler ve yerel halkın önerileriyle birlikte karar verilebilir)		
	Barınma alanı mevcut yardım alanlarına/sağlık tesislerine yakın mı?		
	Barınma alanları ile yemek/tuvalet gibi ihtiyaç donanımları birbirinden uzak ise çocuğun kaybolmamasını sağlayacak, izleyip eşlik edecek bir mekanizma var mı?		
	Çocuklara yönelik şikayet-öneri-bilgi masası var mı?		
	Bilgilendirme mekanizmaları ve sağlanan hizmetler alanda konuşulan dilleri kapsıyor mu?		
	Barınma alanları farklı engellilik veya engelli gruplarına göre erişilebilirliği sağlayacak donanımlara sahip mi? (rampa sistemleri, korkuluklar, yönlendirmeler, ışıklandırmalar vb.)		
Görevlilere kolay erişilebiliyor mu?			
Görevli sayısı, barınma alanında kalan nüfus için yeterli mi?			
NOTLAR:			

	Tesisler	Evet/ Hayır	Açıklama
Yemek alanları	Çocuklar yemek dağıtımı yapılan alanlara erişebiliyor mu?		
	Yemek dağıtımının yapıldığı alanlarda çocukları kalabalık, izdiham ve sıkışmadan koruyacak alan yönetimi yapılıyor mu?		
	Yemek dağıtımının yapıldığı alanlarda görme bozukluğu spektrumunda olan kişiler için yönlendirmeler var mı?		
	Çocuklar için yaşa ve sağlık durumuna uygun gıda (taze hazırlanmış, çeşitli gıda grupları) tedariği yapılıyor mu?		
	Yemek dağıtımının yapıldığı alanlarda tekerlekli sandalyeler için rampalar var mı?		
	Yiyecek ve güvenli su kaynakları tuvaletlerden ve çöplerden uzakta saklanıyor mu?		
NOTLAR:			
Sağlık alanları	Sağlık hizmetlerinin karşılanacağı bir alan var mı?		
	Tıbbi ekipman ve ilaçların depolandığı bir alan var mı?		
	Sağlık alanları farklı engellilik gruplarına göre erişilebilirliği sağlayacak donanımlara sahip mi? (rampa sistemleri, korkuluklar, yönlendirmeler, ışıklandırmalar vb.)		
	Çocukların psiko-sosyal destek alabilecekleri bir alan var mı?		
	Çocuklar, zarar görebilecekleri medikal malzemelerden korunuyor mu?		
NOTLAR:			
Kişisel hijyen	Bebek bezi sağlanıyor mu?		
	Kız çocuklarına menstrual hijyen hakkında bilgi veriliyor mu?		
	Kız çocuklarının gelişimsel ihtiyaçları dikkate alınarak menstrual hijyen malzemeleri sağlanıyor mu?		
	Kullanılmış menstrual malzemelerinin ayrı bir şekilde imha edilmesi sağlanıyor mu?		
NOTLAR:			

	Tesisler	Evet/ Hayır	Açıklama
Çocuk oyun ve etkinlik alanları	Çocuk alanları farklı engellilik gruplarına göre erişilebilirliği sağlayacak donanımlara sahip mi? (rampa sistemleri, korkuluklar, yönlendirmeler, ışıklandırmalar vb.)		
	Özel gereksinimleri olan çocuklar için ayrı bir çadır ya da çocuk alanlarında ayrılan özel bir alan var mı?		
	Farklı yaş grubundan çocuklar ve aktiviteler için yeterli açık ve kapalı alan mevcut mu?		
	Açık/kapalı oyun alanları çocuk gelişiminin tüm alanlarını (sosyal, fiziksel, entelektüel, yaratıcı ve duygusal) destekliyor mu?		
	Bebekler ve küçük çocuklar için ayrı bir açık oyun alanı var mı?		
	Oyun alanları yararlanıcılarının sayısı açısından yeterli mi?		
	Kapalı oyun alanlarında uygun havalandırma/ hava sirkülasyonu var mı?		
	Çocuk alanları güvenlik için uygun şekilde bariyerle yetkisiz/uygunsuz yetişkinlerin erişimini kısıtlıyor mu?		
	Çocuklar tarafından kullanılanlardan ayrı personel, ebeveynler ve diğer ziyaretçiler için bir oda bulunuyor mu?		
Ekipmanlarda keskin aletler var mı?			
NOTLAR:			
Tuvalet ve duş alanları	Tuvalet var mı?		
	Tuvaletler çocukların kullanımına göre tasarlanmış mı / erişilebilir mi?		
	El yıkama yerleri çocukların kullanımına uygun mu?		
	Duş alanları var mı?		
	Tuvalet ve duş alanlarında sabun / hijyen malzemesi var mı?		
	Tuvaletler ve duş alanlarında uygun havalandırma var mı?		
	Farklı yaş grubundaki çocuklara yönelik tuvalet ve duş alanları mevcut mu?		
	Kız ve erkek çocuklar için ayrı tuvaletler var mı?		
	Çocuklara tuvalet hijyen bilgilendirmesi veriliyor mu?		
NOTLAR:			

	Tesisler	Evet/ Hayır	Açıklama
Altyapı ve güvenlik	Salgın riskini azaltmak için atık yönetimi yapıyor mu?		
	Lavabo/tuvaletlerde yeterli drenaj oluşturuldu mu ve çocuklardan izole edildi mi?		
	Doğal ve insan kaynaklı afet durumunda çocukların güvenli bölgelere tahliye edilmesine ilişkin plan yapıldı mı?		
	Yangın söndürücü ve ilk yardım çantası çocukların erişemeyeceği alanlara yerleştirildi mi?		
	Çocuklar içme suyuna erişebiliyor mu?		
	Güvenli su, kirlenme olasılığının düşük olduğu güvenli bir yerde/alanda tutuluyor mu?		
	Güvenli su yönetiminden sorumlu kişiler var mı?		
	Suyun güvenliğine ilişkin (elle veya temizlenmemiş nesnelere dokunulmaması, kontaminasyonun önlenmesi vs) bilgilendirme yapılıyor mu ve su kapları daima kapalı tutuluyor mu?		
	Çocuklar kimyasal ve medikal atıklardan korunuyor mu?		
	Atık/çöp konteynırları çocuklardan uzak, belirlenmiş alanlarda tutuluyor mu ve düzenli olarak bertaraf ediliyor mu?		
	Barınma alanının güvenliği kim tarafından sağlanıyor? (Asker, polis, korucu, bekçi vs. var mı?)		
	Barınma alanının güvenliğini sağlayan kişi/kurumlar herkeste güven yaratıyor mu?		
	Korucular/Bekçiler gözaltı, yakalama ya da arama yapıyorlar mı?		
	Barınma alanına sivil toplum örgütleri girebiliyor mu? (Evet ise kimlerin/hangi sivil toplum örgütlerinin girebildiğini açıklayınız.)		
Etnik/dini vs. çatışma eğilimi olan alanlar var mı? (Varsa çocuklar için koruma önlemleri alındı mı?)			
NOTLAR:			

Bu formda öne çıkarmak istediğiniz gözlemlerinizi/önerilerinizi var mı?

SAHA GÖZLEM FORMU

Gözlem yeri: (İl merkezi / İlçe / Köy / Çadır alanı vb.)
Gözlem tarihi: (Gün ve Ay; Mümkünse saat)
Çocukların güvenliği ile ilgili gözlemler Şunlara bakabilirsiniz: <ul style="list-style-type: none"> • Riskli alanlarda tek başına gözetimsiz olan çocuklar • Çocukları istismara, kötü muameleye, şiddete açık hale getiren koşullar • Çocukların yaşam alanındaki görevlilerle ilişkisi • Çocukların yabancı/komşu yetişkinlerle ilişkisi • Çocukların tanık ya da parçası olduğu çatışma, kavga vb. durum
Barınma koşulları ile ilgili gözlemler Şunlara bakabilirsiniz: <ul style="list-style-type: none"> • Çocukların barındıkları yerlerde temel ihtiyaçlarına (yiyecek, tuvalet, temiz su, hijyen malzemesi) erişimi; erişim biçimi • Çocukların barındıkları yerlerdeki hasar, yangın ve başka tehlikeli unsurlar • Çadır alanlarında çocuklara özel düzenlemeler (etkinlik çadırı, kreş vb.) • Koşulların iyileşmesi için tespit ettiğiniz temel ihtiyaçlar
Sağlık ihtiyacına yönelik gözlemler Şunlara bakabilirsiniz: <ul style="list-style-type: none"> • Çocukların barındıkları yerlere yakın sağlık kurumunun varlığı • İlaça erişim olanağı; Sağlık taraması; Psikolojik destek olanakları • Fiziksel engeli olan çocukların tekerlekli sandalye, gözlük, işitme cihazı, baston gibi ihtiyaçlarına erişimi • Kronik hastalığı olan çocuklar
Çocukların iyilik hali Şunlara bakabilirsiniz (Yaş ve cinsiyete göre ayırtırmaya çalışınız): <ul style="list-style-type: none"> • Çocukların gün içinde neler yaptıkları • Akranlarıyla vakit geçirme olanakları • Oyun olanakları
Gözlemcinin görüşleri Gözlem sürecini iyileştirebilmek için görüşlerinize ihtiyacımız var. Zorlandığınız şeyler olduysa, bir desteğe ihtiyaç duyduysanız yazarsanız seviniriz.
Gözlemcinin iletişim bilgisi İhtiyaç halinde size ulaşabilmek isteriz. İsim, telefon ya da e-postanızı yazar mısınız?

EK-3

Ziyaret edilen geçici barınma merkezlerinin enkaz ve hafriyat alanına uzaklık ve iklim koşullarına uygunluk göstergelerine göre değerlendirilmesi

Geçici barınma merkezi	Enkaz ve hafriyat alanına uzaklık	İklim koşullarına uygunluk
Hatay-Antakya Eski Hayvan Pazarı Çadır Kenti	Asi Nehri'nin geçtiği ve depremden oldukça fazla zarar gören, enkazların henüz kaldırılmadığı kent merkezinde kurulmuş bir geçici barınma alanı. Yerleşim alanını etkileyecek bir çökme riski bulunmuyor. Ancak alanın enkazlara yakınlığının özellikle, havaya yayılan toz ve zehirli bileşenler bakımından değerlendirilmesi gerekiyor.	Çadırların malzemesinin ve kurulumunun fırtınalı havalarda için uçma, sökülme riskine açık olduğunu gözlemledik. Bunun yanı sıra çadırların doğrudan toprak zemine kurulması alanın yağmurlu havalarda korunmasız kalmasına neden oluyor. Isırması gibi tehditlere açık halde olduğunu gözlemledik. Alanda Sağlık Çadırı bulunuyor ancak hastaneye erişim olanağı yok.
Hatay-Antakya Hatay Stadyumu Çadır Kenti	Kent merkezinden uzak olması nedeniyle enkaz alanlarından korunaklı bir alanda bulunuyor. Ancak çevresine kurulduğu Hatay Stadyumu'nun risk taşıdığı, bu nedenle stad içine yerleşim izni verilmediği belirtildi.	Çadırların malzemesinin ve kurulumunun fırtınalı havalarda için uçma, sökülme riskine açık olduğunu gözlemledik. Kış koşulları dolayısıyla ısınma sobalarla sağlanıyor. Ancak soba kurulumları ve destekleri yangın riski barındırıyor. Ayrıca fırtınalı havalarda stadyum cephesinden sökülen yapı malzemelerinin çadır kente doğru uçuşu ifade edildi.
Kahramanmaraş KAFUM	Alanın yakınında depo olarak kullanılan fuar merkezi dışında tehlike oluşturabilecek yapı bulunmuyor. Hafriyat dökümünün yapıldığı alanlara yakın değil.	Çadırların doğrudan zemine kurulması alanın yağmurlu havalarda korunmasız kalmasına neden olabilir. Ağaçlık bir alanda kurulu olması rüzgarın etkisini yumuşatıyor. Güneşli havalarda ise ağaçlar oyun alanlarında hem de çadırların etrafında gölge ve serinlik oluşturuyor. Bu aynı zamanda çocuklar için oyun kurulabilecek ve sosyalleşecek daha fazla alan da sağlıyor.
Kahramanmaraş Avşar 5	Alan Sütçü İmam Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin bulunduğu kampüsün içerisinde yer aldığından enkaz alanına veya hafriyat dökümünün yapıldığı alanlara yakın değil.	Çadırların doğrudan yeşillik zemine kurulması alanın yağmurlu havalarda korunmasız kalmasına neden olabilir. Ancak etkinlik alanlarının çoğunlukla alanda bulunan spor sahalarının içerisine kurulmuş olması çocukları hava koşullarından da koruyarak güvenli oyun alanları sağlıyor.
Karacasu Konteyner Kenti	Konteyner kent bir üniversite kampüsünün içinde yer aldığından enkaz alanlarına yakın değil. Ancak alanın baktığı tepeye hafriyat dökümü yapılıyor. Hafriyat dökümünün yapıldığı alandan konteyner kente asbest ve kurşun gibi zehirli atık tozlarının rüzgarla taşınma riski bulunuyor. Alanda bulunan görevlilerden hafriyat dökümüne düzenli sulama yapıldığını öğrendik. Yine de hafriyat dökümü barınma alanında çalışanlarda endişe yaratıyor.	Konteyner kentlerin iklimselliği ileri analizlerle ele alınması gereken önemli bir kriterdir. Bölgenin karasal iklim koşulları göz önüne alınarak yaşayanları yoğun sıcak ve soğuktan koruyacak malzemelerle bu alanların kurulması, konteyner kentlerdeki yaşamın sürdürülmesi için büyük önem taşıyor. Konteynerlerde güneşten koruyacak tente, gölgelik gibi yapı elemanları bulunmuyor. Genel olarak konteynerlerin özellikle sıcak havalarda yaşam koşullarını etkileyebileceğini gözlemledik.
Tek Yürek Meydanı Konteyner Kenti	Alanın etrafında konteyner kente zarar verecek enkaz ya da hafriyat döküm alanı gözlemlenmedi. Ancak etrafı çevrili olmayan yerleşkenin kenarında bulunan yoldan çok sayıda hafriyat kamyonu geçtiğine şahit olduk. Bu hafriyat kamyonları konteyner kentin yakınında kurulu bulunan çadır kentin sınırında bekleme yapıyordu.	Ziyaret ettiğimiz diğer iki konteyner kentte ele aldığımız sorunlar bu alan için de geçerliliğini koruyor.

SUNA VE İNAN KIRAÇ VAKFI